

Eriyen üretim kapasitemiz

Yenilik sistemleri (YS) ulusal, bölgesel, yerel, kentsel düzlemlerde var olan üretim kapasitelerine yenilikçilik yetkinliği kazandırılarak refah düzeyinin artırılması amacıyla oluşturulan dinamik sistemlerdir. YS'nin modellenmesi, kurulması ve işletilerek etkinleştirilmesi için öncelikle ilişkilendirileceği kayda değer kapasiteye sahip bir üretim altyapısının olması gerekir.

1990'lı yıllarda ülkemizde de konuşulmaya başlanan YS hemen tamamı kamu öncülüğünde ve teşvik esaslı olarak var olan kamu ve özel üretim kapasitesi ve ulusal hedefler dikkate alınarak oluşturulmaya çalışıldı ve zamanla farklı araçlar eklenerek geliştirildi. YS'nin etkinliği ve başarısı yönetilme becerisine olduğu kadar hedef aldığı üretim kapasitesinin nitelik ve niceliğine de bağlıdır. Bu yazıda, toplumun refah düzeyindeki değişimlerin ölçülmesinde önemli bir gösterge olarak kullanılan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'yı (GSYH), belirli bir dönemde yurt içinde üretilmiş nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini ifade etmesi nedeniyle kullanarak YS ile ilintisini irdelenecektir.

2018 yıllı TÜİK verilerinden hareketle bölgesel ve iller düzeyinde yapılan GSYH analizleri genelde ülkemizin özelde ise geri kalmış yörelerimizin üretim kapasitelerindeki (altyapı ve beceri) kayıpların alarm verici boyutta olduğunu ipuçlarını veriyor. Örneğin¹, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki illerin sanayi ve inşaat sektörlerindeki küçülmeye karşın büyüme hızlarındaki artışın devletin güvenlik harcamalarından kaynaklanmasının altı çiziliyor. Karadeniz Bölgesi'nde 16 ilin ekonomisi küçülmüş durumda. Marmara ve Ege'de ekonomisi küçülen il yok. Türkiye'nin ortalama büyüme hızı % 2,83. Bu ortalamanın altında kalan 45 ilin toplam GSYH içindeki ağırlığı % 63,12, nüfustaki payları ise % 61,27. Toplam GSYH içinde İstanbul'un payı % 31 iken ikinci sıradaki Ankara'nın payı % 8,86 ile İstanbul'un yaklaşık dördte biri kadar. GSYH içinde ilk 10 ilin payı % 65'i geçiyor. Geriye kalan 71 ilin tamamı ancak % 35 pay alabiliyor. 2018'de büyüme hızı en düşük bölge, en geri kalmış illerden oluşan 6. Bölge (Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van) oldu. En gelişmiş illerin yer aldığı 1. Bölge en hızlı büyüyen teşvik bölgelerinden birisi oldu.

¹ İsmet Özkul, www.dunya.com 25 Aralık 2019 ve 13 Ocak 2020 yazıları

Bir başka analiz de² GSYH’da sanayinin payının en çok azaldığı illerin Doğu ve Güneydoğu’da olduğunu doğruluyor. Tablo doktoralı sayıları da eklenerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

İller	Sanayi Sektör Payı Değişimi ² (eksi %)	Doktoralı sayısı (2017)	% Türkiye (203.811)
Van	45,5	1326	0,65
Bitlis	42,3	335	0,16
Muş	31,9	346	0,17
Hakkâri	31,0	148	0,07
Ağrı	30,5	364	0,18
İğdır	29,7	221	0,10
Tunceli	29,2	187	0,09
Şırnak	20,3	202	0,10
Siirt	20,3	372	0,18
Kilis	14,8	222	0,10
	Ortalama = 29,55	Toplam = 3.723	Ortalama = 0,18

İdeal bir yenilik eko-sistemine erişilmesi başta öğrenme olmak üzere yüksek yönetim becerisi gerektirir. Ülkemizde 1990’lardan günümüze kadar geçen sürede başta karar verici yönetimler olmak üzere özellikle öğrenme sürecini ve dünyanın başarılı örneklerini dikkatle izleyip öğrenmenin iskalandığını (küçümsendiğini) ve bilgiyi içselleştirip süreklilik taşıyan özgün modeller üretmek yerine kopyalama esaslı “mış gibi” bir yaklaşımların benimsendiğini söylemek haksızlık sayılmamalıdır.

Zayıflamakta olan üretim kapasitesi üzerine ekonomilerde önemli bir üstünlük sağlayan yenilikçi ekonominin nasıl kurulabileceği yanıtlanması gereken önemli bir sorudur. Sorunun yanıtını bir sonraki yazımızda sistematik bir yenilik sistemini irdeleyerek vermeye çalışalım.

---

² Serhat Aligil, Cumhuriyet, 13 Ocak 2020